

การใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธวิธี

พระมหาทิว มหาปณฺโณ,
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาสมเจต สมจारी, เกரியงไกร พินยารักษ์
สาขาวิชาปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อีเมล: nirakan53@hotmail.com

บทคัดย่อ

รายงานวิจัยเรื่องการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธวิธี มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ
1) เพื่อศึกษาการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธวิธีเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์
3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์อย่างมีความสุขตามหลักพุทธวิธี เป็นการวิจัยเอกสาร
และแบบสอบถาม

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า

การใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ กลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต
ในสังคม หรือมีส่วนเกี่ยวข้องและส่งผลให้เกิดปัญหาสังคม จากการสำรวจเชิงสถิติเกี่ยวกับพฤติกรรมใน
การเข้าใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อปัญหาในการดำเนินชีวิตในการใช้สื่อสังคม
ออนไลน์อยู่ในระดับที่สูง ซึ่งมีอิทธิพลและสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงด้าน
พฤติกรรมของสังคมเป็นสำคัญ ทั้งในระดับปัจเจก และระดับสังคมในลักษณะการร่วมกันเป็นสังคมโดยรวม

การใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์เชิงพุทธนี้ เป็นดังเช่นมรรควิธีที่เป็นเหตุนำไปสู่ผล คือ การ
เปลี่ยนแปลงสังคมในทางที่เป็นประโยชน์สุข โดยเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจากภายในตนเองของบุคคล
แล้วกระจายไปสู่สังคม

คำสำคัญ: สังคมออนไลน์, พุทธวิธี

The Ways of Life in Social Media According to Buddhist Approach

Phramaha Tavee Mahapunyo

Gruduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phramaha Somjet Samacari, Kriangkrai Pinyarak

E-mail: nirakan53@hotmail.com

ABSTRACT

This research contains three objectives: (1) to study on-line socialization (2) to study the Buddhist way to live a social life on-line and (3) to propose the way to live a happy life on-line according to the Buddhist teachings. The researcher had conducted a documentary research and used questionnaire to research the Buddhist on-line socialization.

The research reveals that:-

The online socialization has become an important problem that impacts the living in the society or has related and caused social problems. From the statistical survey, the social network behaviors affect the on-line socialization at high which influenced and related to the living of a social life, especially the social behaviors, at the individual as well as societal levels.

The Buddhist on-line social life is like the right path causing the effects which will change the society in a beneficial way, starting from the inner self then expand to the society.

Keywords: Social Media , Buddhist Approach

1. บทนำ

การสื่อสารข้อมูลของมนุษย์ ได้รับการพัฒนามาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากการสื่อสารข้อมูลอย่างง่ายที่ไม่มีความสลับซับซ้อน จนถึงยุคสมัยที่มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง ในฐานะเป็นตัวนำพาข้อมูล เพื่อการสื่อสารที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ในปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เป็นรูปแบบการสื่อสารข้อมูลที่เข้าถึงผู้คนในทุกระดับ โดยมีการนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย ภายใต้การพัฒนาเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ที่เกิดขึ้นตลอดเวลา จนมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นสื่อหลักสำหรับการสื่อสารของผู้คนในโลกอนาคต พร้อมกับวิวัฒนาการในด้านมืด หรือปัญหาของสังคมออนไลน์ที่นับเป็นปัญหาที่เด่นชัดมากในสังคมปัจจุบัน เนื่องด้วยธรรมชาติของมนุษย์ที่มีกลุ่มอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน และเกิดการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้งาน จนในปัจจุบันเกิดเป็นสังคมออนไลน์ที่ออกแบบโดยเน้นเรื่องประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ แต่ไม่ได้คำนึงถึงการพัฒนาด้านจิตใจ ตามหลักการด้านคุณธรรมจริยธรรมในการใช้สื่อทางสังคมออนไลน์

จากความก้าวหน้าของระบบอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ทางสังคม คือ เครือข่ายสังคมใหม่ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายว่า “สังคมออนไลน์” (Online Community) หรือ “สังคมเสมือน” (Virtual Community) หรือ “เครือข่ายสังคมออนไลน์” (Social Network) (Wasserman, Stanley; Faust, Katherine, 1994, pp. 1-27) โดยเครือข่ายสังคมออนไลน์นี้เป็นพื้นที่สาธารณะที่สมาชิกซึ่งก็คือคนทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติและศาสนา ทุกระดับการศึกษา ทุกสาขาอาชีพและทุกกลุ่มสังคมย่อยจากทั่วโลกเป็นผู้สื่อสารหรือเขียนเล่าเนื้อหาเรื่องราว ประสบการณ์ บทความ รูปภาพ และวิดีโอ ที่สมาชิกเขียนและทำขึ้นเองหรือพบเจอจากสื่ออื่นๆ แล้วนำมาแบ่งปันให้กับผู้อื่นที่อยู่ในเครือข่ายของตนผ่านทางระบบอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) (<http://www.flickr.com/photos/fredcavazza/2564571564/>) เครือข่าย สังคมออนไลน์เติบโตอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ก่อให้เกิดวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีของสื่อสังคมออนไลน์หลากหลายประเภท ได้แก่ เว็บไซต์บล็อก (Weblog) หรือเรียกสั้นๆ ว่า บล็อก (Blog เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Networking Sites) เช่น Facebook, Myspace เป็นต้น เว็บไซต์สำหรับแบ่งปันวิดีโอ (Video-sharing Sites) และผลงาน เช่น YouTube เว็บไซต์ประเภท Micro Blog เช่น Twitter วิกี (Wikis) และโลกเสมือน เช่น Second Life และ World War Craft เป็นต้น

ในปัจจุบันพบว่า มีการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือช่วยในการแสดงออกถึงพฤติกรรมในมุมมองที่มนุษย์คนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไม่สามารถที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่แปลกประหลาดถึงขั้นที่สังคมไม่อาจยอมรับได้และเมื่อกล่าวถึงพื้นฐานทางธรรมชาติของมนุษย์ ย่อมมีแนวโน้มที่จะแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางธรรมชาติฝ่ายต่ำ เพียงแต่พฤติกรรมของมนุษย์เหล่านั้นถูกกดหรือทับถมด้วยวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีที่ตีงามของสังคม ยกตัวอย่างเช่น มนุษย์มีความต้องการทางเพศ แต่ไม่อาจเป็นชู้กับภรรยาหรือสามีของคนอื่นด้วยเหตุผลทางศีลธรรม เป็นต้น รวมถึงผลจากความเบี่ยงเบนทางแนวคิดด้านเสรีภาพ อันเป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่แต่เดิมเคยมีอยู่อย่าง

จำกัดมาเป็นเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวางและไม่มีขอบเขต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในแนวคิดด้านเสรีภาพที่เชื่อว่าไม่มีขอบเขตทำให้คนในสังคมไทยเชื่อว่า ทุกคนสามารถใช้เสรีภาพได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีขอบเขต ด้วยสาเหตุนี้เองจึงมีผลต่อเนื่องมายังแนวคิดในเรื่องเพศและความรุนแรง ทำให้ทุกคนมองว่าภายใต้โลกไซเบอร์สามารถทำกิจกรรมทุกอย่างได้อย่างเสรี โดยเฉพาะการกระทำในเรื่องเพศ ซึ่งการเบี่ยงเบนทางพฤติกรรมดังที่กล่าวมาไม่ได้มีผลกระทบเฉพาะต่อสังคมโลกไซเบอร์เท่านั้น แต่อาจจะมีความกระทบออกมายังโลกแห่งความเป็นจริงได้ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ของคนในครอบครัว (Family Incest) ซึ่งผู้ที่ได้รับสื่อเหล่านี้มากจนเกิดเป็นความเคยชินและเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ เพราะผู้อื่นสามารถทำได้เช่นกัน ก็จะนำไปกระทำต่อครอบครัวของตนเองบ้าง และนำมาถ่ายทอดสิ่งที่ตนกระทำมาในอินเทอร์เน็ตบ้าง ผู้อื่นก็จะนำไปกระทำต่อและนำมาเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ตต่อกันไปเป็นวัฏจักร

ปัญหาของการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมออนไลน์ กลายเป็นปัญหาสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับความเสี่ยงต่อการเลือกเสพสื่อที่ดูจะมีสื่อร้ายมากกว่าสื่อดี ผลกระทบที่ตามมาจึงไม่ใช่เฉพาะผลที่มีต่อการดำเนินชีวิต แต่ยังรวมไปถึงผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมไทย สื่ออินเทอร์เน็ตจึงเปรียบเสมือน “ดาบสองคม” (พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 77) ที่ให้ทั้งประโยชน์และโทษ เพื่อที่จะเลือกใช้หรือเลือกไม่ใช้ตามความเหมาะสม แน่แน่นอนว่า สิ่งทั้งหลายล้วนมีสองด้าน คือด้านที่เป็นประโยชน์และโทษหากรู้จักใช้ ของที่เป็นโทษอย่างเช่น ยาพิษก็มีประโยชน์ได้ ยาเสพติดอย่างมอร์ฟีนยังเกิดประโยชน์ในทางการแพทย์เมื่อใช้อย่างเหมาะสมและ ยารักษาโรคก็กลายเป็นยาพิษได้หากใช้อย่างไม่ถูกวิธี ฉะนั้นสื่ออินเทอร์เน็ตที่กลายเป็นปัจจัยจำเป็นของคนที่อยู่ในสังคมยุคข่าวสาร ก็มีทั้งด้านดีและด้านร้าย มีทั้งประโยชน์และโทษ ขึ้นอยู่กับการใช้งานของคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

ในภาวะสังคมเช่นนี้ ทำให้กระทรวงไอซีทีได้เสนอมาตรการควบคุมธุรกิจเกมออนไลน์และร้านอินเทอร์เน็ตต่อคณะรัฐมนตรี ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติ 4 มาตรการแรก คือ 1) การจำกัดชั่วโมงการเล่นเกมออนไลน์ของเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี ให้เล่นไม่เกินวันละ 3 ชั่วโมง 2) ห้ามเล่นการพนันชิงโชคหรือซื้อขายอุปกรณ์ 3) ออกระเบียบเกี่ยวกับการจดทะเบียนร้านอินเทอร์เน็ต เพื่อกำกับดูแลการให้บริการ 4) รมรณรงค์ให้เยาวชนและผู้ปกครองทราบถึงโทษของการเล่นเกมออนไลน์ที่ติดต่อกันเป็นเวลานาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552, หน้า 143)

สังคมออนไลน์ในปัจจุบันนับเป็นช่องทางการสื่อสารที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน แม้ว่า ในความเป็นจริงการสื่อสารนั้นจะเป็นของกลาง ๆ ก็ตาม หากแต่ขึ้นอยู่กับว่าการสื่อสารนั้นจะถูกนำไปใช้อย่างไร ด้วยแนวคิดอะไร และเพื่ออะไร ดังที่เมื่อพระพุทธศาสนาได้อุบัติขึ้น การประกาศพระศาสนาหรือการสื่อสารทั้งหลายทั้งที่พระพุทธเจ้าทรงสื่อสารเอง หรือทรงส่งพระสาวกไปสื่อสารกับผู้รับสารทั้งหลายนั้นก็เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก ทำให้การเปลี่ยนแปลงสังคมที่เกิดขึ้นจึงเป็นไปในทางดีงามเกิดประโยชน์สุขแก่สังคม เมื่อพิจารณาถึงหลักการพูดที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ ตรงกับหลักสัมมาวาจาหรือเจราจาชอบที่เป็นศีลพื้นฐานสำหรับสื่อสารมวลชนและบุคคลทั่วไปมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1.

ละมูสา คือ วันการพุดเท้จรวมถึงสัจจวาจา พุดคำจริง 2. ละปิสุณาวาจา คือ วันการพุดส่อเสียด รวมถึงพุดคำสมานสามัคคี 3. ละผรุสวาจา คือ วันการพุดคำหยาบ รวมถึงพุดคำอ่อนหวานสุภาพ 4. ละสัมผัปปลาปะ คือ วันการพุดเพื่อเจ้า รวมถึงพุดคำมีประโยชน์ ถ้านำหลักการดังกล่าวมาเป็นหลักการสำคัญในการสื่อสาร การสื่อสารนั้นย่อมก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2543, หน้า 735-736)

รวมถึงการรู้จักคิดพิจารณาเพื่อเลือกเสพสิ่งต่าง ตามหลักโยนิโสมนสิการ หรือการมนสิการโดยการคิดไตร่ตรองในการบริโภคสื่ออย่างแยกคาง คือ การใช้หลักเหตุและผลในการบริโภคสื่อสังคมออนไลน์ หรือการพิจารณาเลือกว่า สื่อไหนดี สื่อไหนเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมอย่างรอบครอบ หรือการทำในใจโดยแยกคาง หมายถึง การใช้ความคิดอย่างถูกวิธีในการบริโภคสื่อ การทำไว้ในใจโดยถูกอุบาย โดยถูกทาง ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้อธิบายคำว่า โยนิโสมนสิการไว้ดังนี้ “โยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำในใจโดยแยกคาง คือ การใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิดคิดเป็น หรือคิดอย่างเป็นระเบียบ หมายถึง การรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลาย โดยมองตามที่ตั้งนั้นนั้นมันนั้นเป็นของมัน และโดยวิธีคิดหาเหตุผล สืบค้นถึงต้นเค้า สืบสาวให้ตลอดสาย แยกแยะสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ออกให้เห็นตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์สืบทอดแห่งปัจจัย โดยไม่เอาความรู้สึกด้วยตัณหา อุปาทานของตนเข้าจับ” (พุทธทาสภิกขุ, 2547, หน้า 258)เมื่อรู้จักเลือกเสพสิ่งที่เหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมแล้ว ควรมีความพอเหมาะพอดีพอสมควรแก่บุคคล ดังหลักความพอดีและความสันโดษ คือใช้เทคโนโลยีหรือสพวัตถุแต่พอดี ทั้งในแง่เวลาและปริมาณ คือ ถ้าเราใช้เทคโนโลยีแต่พอดี เราก็มีเวลามากขึ้นในการทำสิ่งอื่นที่มีความสำคัญ ดังนั้น จึงควรกำหนดเวลาให้ตัวเองว่าวันหนึ่งจะใช้เวลากับเฟซบุ๊กนานเท่าไร เล่นเกมนานเท่าไร จะแชตนานเท่าไร ดูทีวีนานเท่าไร ถ้าไม่กำหนด ไม่มีวินัย ความพอดีก็เกิดขึ้นได้ยาก สุดท้าย บุคคลควรมีสติ เพื่อไม่หลงเพลินไปกับการเสพเทคโนโลยี รู้จักหยุดเมื่อถึงเวลา ถ้าไม่มีสติก็จะหลงจนเพลิน จนเสียงานเสียการ บางคนดูละครเกาหลีตั้งแต่หัวค่ำยันสว่าง แล้วก็มาบ่นว่าทำอย่างไรดี ติดละครเกาหลีจนไม่มีเวลาทำงาน

ฉะนั้น การใช้บริการสังคมออนไลน์จึงควรพิจารณาถึงเหตุถึงผล คำนึงถึงคุณและโทษเพราะของทุกสิ่งมีทั้งคุณและโทษ ควรรู้จักเลือกใช้ให้เป็นคุณมากกว่าโทษ โดยต้องมีการแยกแยะระหว่างคุณค่าแท้กับคุณค่าเทียม ทำให้การจะบริโภคสิ่งต่าง ๆ โดยมุ่งคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม ถ้าทำเช่นนี้ได้ เราจะเป็นนายเทคโนโลยี ไม่ใช่ปล่อยให้เทคโนโลยีมาเป็นนายเรา เราจะมีเวลาว่างมากขึ้น รวมทั้งมีเวลาสำหรับการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ถ้าเรารู้จักบริโภคสื่ออินเทอร์เน็ตให้เป็นประโยชน์ เป็นเรื่องศีลธรรมอันดีของสังคม เช่น การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นต้น จึงได้ใช้คุณลักษณะที่โดดเด่นของอินเทอร์เน็ตเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง เป็นการสร้างค่านิยมในการสอดส่องดูแลสังคมในการช่วยกันติดตามเพื่อนมนุษย์ที่หายไปจากสังคมอย่างไร้ร่องรอยให้กลับมายังบ้านอย่างปลอดภัย จากประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการวิจัยโดยผู้วิจัยต้องการทราบปัญหาการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์และต้องการนำหลักพุทธธรรมมาเสริมสร้างเสนอวิธีในการบริโภคสังคมออนไลน์ เพื่อให้การบริโภคสังคมออนไลน์เป็นไปเพื่อประโยชน์และเป็นการแก้ปัญหาการเสพสื่อสังคมออนไลน์แบบขาดประสิทธิภาพในสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์

2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธวิธีเพื่อการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์

2.3 เพื่อเสนอแนวทางการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์อย่างมีความสุขตามหลักพุทธวิธี

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเรื่อง การใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธวิธี โดยอาศัยข้อมูลจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และสื่อที่สำคัญสังคมออนไลน์ ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ไว้ ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และสื่อที่สำคัญสังคมออนไลน์
- เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านสื่อออนไลน์

3.1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธวิธีโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องในระบบบริการสื่อออนไลน์ ด้วยวิธีการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ

4. คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การใช้ชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตโดยภาพรวมของบุคคลซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะและค่านิยมของบุคคล

สังคมออนไลน์ หมายถึง สังคมออนไลน์ที่มีการเชื่อมโยงกันเพื่อสร้างเครือข่ายในการตอบสนองความต้องการทางสังคมที่มุ่งเน้นในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ในกลุ่มคนที่มีความสนใจหรือมีกิจกรรมร่วมกัน บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์จะให้บริการผ่านหน้าเว็บและให้มีการตอบโต้ กันระหว่างผู้ใช้งานผ่านอินเทอร์เน็ต

การใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตกลุ่มคนที่รวมกันเป็นสังคมและมีการทำกิจกรรมร่วมกันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งอยู่ในรูปแบบของเว็บไซต์มีการแพร่ขยายออกไปเรื่อยๆ โดยใช้รูปแบบของการติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและ มีการทำกิจกรรมร่วมกันบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยแสดงลักษณะของพฤติกรรมต่างๆจะเป็นตัวบ่งบอกถึง รูปแบบการดำเนินชีวิต แต่ละแบบในการสังคม

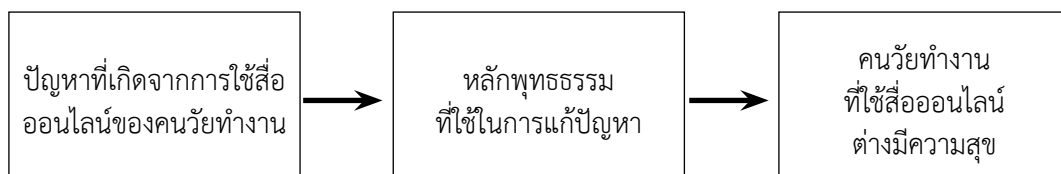

การสื่อสารเชิงพุทธ หมายถึง การสื่อสารที่อาศัยหลักการและแนวทางปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา เป็นแนวทาง เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา

หลักการการสื่อสารเชิงพุทธ หมายถึง การสื่อสารที่เป็นกระบวนการที่ปรากฏออกมาภายนอก จากการกระทำทางวาจาและทางใจ

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเชิงพุทธ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาโดยการวิเคราะห์หิวพาทซ์แนวคิดทฤษฎีที่มีอยู่ ร่วมกับการวิเคราะห์แบบอุปนัยและการจำแนกชนิดของข้อมูลจากข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการและแนวทางปฏิบัติด้านการสื่อสารเชิงพุทธที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยมีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้นำไปสู่กระบวนการวิจัย คือ ในขั้นแรกวิเคราะห์อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคม จากนั้นศึกษารูปแบบและกระบวนการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคมในทัศนะของพระพุทธศาสนา เพื่อสังเคราะห์หลักการและแนวทางปฏิบัติด้านการสื่อสารเชิงพุทธที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม

5.1 การเก็บข้อมูล

ศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากข้อมูลภาคเอกสาร คือ พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนแนวคิดทางตะวันตกและทางพระพุทธศาสนา โดยมีแหล่งข้อมูลที่สำคัญ คือ

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

- พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฯ ปี 2500
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี 2539
- พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ปี 2552
- ซีดีรวมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- ซีดีรวมพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย

เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก ตำราที่เขียนเกี่ยวกับพุทธวิธีและสื่อออนไลน์ และเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา หนังสือ ข้อเขียน งานวิจัย และเอกสารบทความต่างๆ ที่เสนอ เกี่ยวข้องกับการ

ข. ข้อมูลภาคสนาม

เก็บรวบรวมจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องในระบบบริการสื่อออนไลน์ด้วยวิธีการแบบสอบถามของบุคคลใช้สื่อออนไลน์ แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาการวิจัย สรุปการศึกษาวิเคราะห์แนวทางเพื่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในสังคมออนไลน์ ซึ่งวิธีในการดำเนินการวิจัยและสรุปผลการวิจัยภาคสนาม มีขั้นตอนดังนี้

1. สำรวจปัญหาที่เกิดจากการใช้สื่อออนไลน์ของบุคคลในวัยทำงานโดยการใช้แบบสอบถามของบุคคลที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ จำนวน 300 คน และการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อการสนทนาหรือสอบถามถึงปัญหาในการใช้สื่อออนไลน์ จำนวน 20 คน (เฉพาะเจ้าหน้าที่หรือกลุ่มคนทำงาน)
2. วิเคราะห์แบบสอบถามแล้วนำมาวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในการใช้สื่อออนไลน์
3. ศึกษาหลักธรรมสำหรับแก้ปัญหาที่เกิดจากการใช้สื่อออนไลน์ในด้านต่างๆ และเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาต่อการใช้สื่อออนไลน์ของคนในวัยทำงาน
4. สรุป และชี้แนะคู่มือการใช้ชีวิตกับการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีความสุข
5. จัดทำกรอบ (four group) ของผู้ทรงคุณวุฒิในการวิพากษ์คู่มือการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีความสุข

5.2 การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบปัญหาที่ต้องการทราบตามวัตถุประสงค์ ในประเด็นอิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคม จากแนวคิดทางตะวันตกที่เป็นกระแสหลัก และแนวคิดในทัศนะของพระพุทธศาสนา โดยรวบรวมและวิเคราะห์ในส่วนที่เป็นแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสาร และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งจากแนวคิดทางตะวันตก และจากมุมมองทางพระพุทธศาสนาในเบื้องต้น ส่วนการศึกษารูปแบบและกระบวนการสื่อสารกับการเปลี่ยนแปลงสังคมในทัศนะของพระพุทธศาสนา ใช้การวิเคราะห์แบบอุปนัยและการจำแนกชนิดของข้อมูล จากข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา และสังเคราะห์หลักการและแนวทางปฏิบัติด้านการสื่อสารเชิงพุทธที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม

6. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธวิธี สรุปผลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

สรุปผลการวิจัยจากแบบสอบถาม

การวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของกลุ่มในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 300 ชุด เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ 289 ชุด คิดเป็นร้อยละ 92.31 ปรากฏผลการศึกษา พบว่า การใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักพุทธพินิจ กลุ่มตัวอย่าง 289 รูป/คน ที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 58.8 และรองลงมา คือ เพศชาย จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 41.2

จำแนกตามอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง 289 รูป/คน อายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20-24 ปี จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 70.6 รองลงมามีอายุ 14-19 ปี จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 15.9 และน้อยที่สุดมีอายุระหว่าง 35-39 ปี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 2.1

จำแนกตามความถี่ในการเข้าใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเข้าใช้เครือข่ายมากกว่า 1 ครั้งต่อวันจำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 73.7 รองลงมา เข้าใช้เครือข่าย 2-3 วันครั้ง จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 และน้อยที่สุดคือเข้าใช้เครือข่าย เดือนละ 1 ครั้งจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7

จำแนกความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อพฤติกรรมในการเข้าใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างด้านพฤติกรรมในการเข้าใช้บริการเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$ S.D.= 0.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า มากที่สุด คือ เพื่อเข้าไปพูดคุยกับเพื่อน และค้นหาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ($\bar{X} = 3.99$ S.D.= 0.51) รองลงมา คือ เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมที่มีประโยชน์หรือค้นหาหรือติดตามอยู่ ($\bar{X} = 3.55$ S.D.= 0.96) และน้อยที่สุด คือ เพื่อแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์เกี่ยวกับข้อมูลที่ไม่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.18$ S.D.= 1.20)

สรุปผลการวิจัยภาคเอกสาร

การใช้สื่อสังคมออนไลน์มีลักษณะเป็นสื่อสารมวลชนที่คุณสมบัติต่างๆ ของผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ และหลักธรรมที่เป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ส่งสารในการสื่อสารกับบุคคลอื่นจะมีความสำคัญแล้ว ในส่วนของเนื้อหาสาระ ที่นอกจากจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับกลุ่มผู้รับสารแล้ว สิ่งที่คุณส่งสารพึงใส่ใจเป็นพิเศษเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่จะทำการสื่อ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติจากเกณฑ์ในพระพุทธศาสนา ที่คำนึงถึงประโยชน์ที่แท้จริงเป็นสำคัญ แต่เป็นการคำนึงถึงประโยชน์ที่แท้จริงที่ผู้รับสารแต่ละบุคคลจะได้รับร่วมกัน หรือเป็นประโยชน์ของส่วนรวมที่รวมเอาประโยชน์ของแต่ละบุคคลอยู่ในส่วนรวมนั้นนั่นเอง กล่าวคือ เป็นการสื่อสารที่มีวัตถุประสงค์หลักคือมุ่งไปที่ประโยชน์ของส่วนรวมที่บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมจะได้รับร่วมกัน

วัตถุประสงค์ของการใช้สื่อสังคมออนไลน์เชิงพุทธ หรือได้รับประโยชน์อย่างแท้จริงจากการรับสาร คือ เกิดปัญญา อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้กำหนดขอบเขตของประโยชน์ไว้ที่ประโยชน์ในระดับโลกิยะที่เป็นประโยชน์ในโลกนี้ (ทิฐฐัมมิภักตละ) นั่นคือประโยชน์ที่เป็น ประโยชน์เพื่อตนประโยชน์เพื่อผู้อื่น ที่สนองตอบต่อบุคคลในระดับความเป็นอยู่ของบุคคลและสังคมในภพชาติ

ปัจจุบัน ในส่วนที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวมหรือระดับสังคม ได้แก่ การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ด้วยวิถีชีวิตที่ดีงามทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ญาติมิตร บริวาร บุคคลอื่นและสังคม โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกันได้อย่างถูกต้องโดยสันติ ซึ่งข้อที่พึงใส่ใจปฏิบัติที่สำคัญคือ ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจ และเคารพในความเป็นมนุษย์ของ ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในฐานะที่มีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน ไม่ว่าผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์จะมีเป็นจำนวนมากเท่าไร จะมีความแตกต่างกันอย่างไร ก็ต้องคำนึงถึงทฤษฎีและวิถีหรือแบบแผนการดำเนินชีวิต เพราะผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ทั้งหลายเหล่านั้นต่างก็มีความทุกข์ ความสุข ความเปลี่ยนแปลง ความเป็นไปตามธรรมดาภายใต้กฎธรรมชาติเช่นเดียวกัน ต้องประสบกับความเกิด แก่ เจ็บ ตายเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ไม่ทำการใช้สื่อสังคมออนไลน์ด้วยความคิด ความรู้สึก รวมทั้งการใช้สื่อสังคมออนไลน์เชิงวิจนะและเชิงอวิจนะต่อผู้ที่ทำการใช้สื่อออนไลน์ด้วยในทางที่ไม่ดี ไม่ดูถูกเหยียดหยาม หรือปิดกั้นโอกาสในการเข้าถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของผู้รับสารเป็นต้น แต่ทำการใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยปราศจากอคติ ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม 4 ประการ และมีความเสมอภาค นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดแก่ส่วนรวมเป็นสำคัญ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การจัดสรรทุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนกับหน่วยงานภายในและภายนอกประเทศเป็นระยะ ตลอดจนส่งเสริมสื่อสังคมออนไลน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อการสื่อสารและการปฏิบัติงานระหว่างกัน เป็นต้น
2. ควรมีการจัดการเรียนการสอนเพื่อการสร้างความเข้าใจและความตระหนักในเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสร้างความตระหนักในความหลากหลายของภูมิภาค เพื่อที่จะอยู่ร่วมกันบนความแตกต่างในเชิง เชื้อชาติ ศาสนา และภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ โดยการสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อความร่วมมือของสถาบันการศึกษาในระดับหรือสาขาต่างๆ ในรูปแบบ AUN (ASEAN University Network) รวมทั้งให้ความรู้เพื่อเตรียมพร้อมการเป็น Education Hub
3. ควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาสื่อออนไลน์ให้สามารถเข้าถึงสื่อออนไลน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรม โดยให้มีการแลกเปลี่ยนขนบธรรมเนียมในแต่ละเชื้อชาติ ศาสนา และภาษาเพิ่มมากขึ้น
4. ควรมีการปรับปรุงหลักพุทธธรรมให้มีความสอดคล้องกับแต่ละวัฒนธรรม เพื่อสร้างโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เข้าถึงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการศึกษาพระไตรปิฎกและภาษาบาลี พร้อมกับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ในการดำเนินชีวิตของประชาชนควบคู่ไปกับด้านอื่น
5. ควรสนับสนุนงานวิจัยแบบบูรณาการเพื่อการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม รวมถึงการสร้างผลงานที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ เช่น การสร้างสื่อเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเผยแพร่สู่สังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาสังคมอย่างเป็นรูปธรรมตาม

ความต้องการของสังคม และสอดคล้องกับนานาชาติ รวมถึงสร้างมาตรฐานของงานวิจัยตามกระบวนการ
ระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้องและทัดเทียมกับวิชาชีพอื่น

7.2 ข้อเสนอแนะทางการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยฉบับนี้ ยังมีข้อจำกัดในรวบรวมข้อมูล แหล่งข่าว ซึ่งมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลา
การศึกษาวិเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่กำลังดำเนินอยู่จึงไม่อาจมาประมวลสร้างภาพให้เห็นได้หมด อีกทั้งผล
กระทบจากการรวมเป็นประชาคมอาเซียนมีหลายเรื่องหลายวงการ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงไม่อาจลงรายละเอียด
ในการใช้ชีวิตในสังคมออนไลน์ตามหลักทฤษฎีได้ การศึกษาค้นคว้าต่อไปอาจเก็บข้อมูลจำเพาะหรือวิเคราะห์
แนวโน้มตามหลักวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละภาคแต่ละวัฒนธรรม จึงจะช่วยทำนายอนาคตได้ใกล้
เคียงกับความเป็นจริงมากขึ้น การปรับแผนยุทธศาสตร์ชาติที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงมีความเป็นไปได้ค่อนข้าง
สูง

บรรณานุกรม

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมภาษาไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ:

ราชบัณฑิตยสถาน

พุทธทาสภิกขุ. (2547). *ปรมัตถธรรม*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). *สยามสามไตร. พิมพ์ครั้งที่ 3*. กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Wasserman, Stanley; Faust, Katherine (1994). *Social Network Analysis in the Social and Behavioral Sciences. Social Network Analysis: Methods and Applications*. Cambridge University Press.

<http://www.flickr.com/photos/fredcavazza/2564571564>.